

ریشه گزارش‌های مهم‌ل اقتصادی

مهدی عبداللّهی
مدیر گروه اقتصاد

یادداشت

اخیراً رهبر معظم انقلاب در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، خاطروای از سرنوشت یک تعهدخواهی دولت سیزدهم از شرکت‌های بزرگ دولتی نقل کردند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در بخشی از سخنان خود بیان داشتند: «در دولت سیزدهم وقتی مرحوم شهید رئیسی مشاهده می‌کنند که برخی از شرکت‌های بزرگ دولتی ارز حاصل از صادرات را به کشور باز نمی‌گردانند، با موافقت شرکت‌ها تصمیم گرفته می‌شود آن‌ها ملزم به اجرای پروژه‌های بزرگ آبی، پالایشگاهی و نیروگاهی در مناطقی از کشور شوند. زمانی که بنده از شهید رئیسی گزارش اقدامات را مطالبه کردم، مشاهده کردم گزارشی که آن شرکت‌ها به رئیس جمهور داده بودند، گزارشی مهم‌ل و پرچ است.» این تعبیر رهبر انقلاب در خصوص گزارش دهی غیر واقعی در دستگاه‌های دولتی مورد توجه و بحث در فضای مجازی قرار گرفته است. برخی از افراد که سابقه تخریب شخصیت رئیسی جمهور شهید را در کارنامه خود داشتند، با جناحی کردن موضوع، به دولت سیزدهم تاختند. اما افراد و چهره‌های منصف زیادی هم بودند که این تذکر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای را اساساً نه خطاب به دولت سیزدهم، بلکه خطاب به کل نهاد‌های دولتی و حاکمیتی دانسته و موضوع را یک معضل ریشه‌ای عنوان کردند که مختص این دولت و آن دولت هم نیست. در ادامه به برخی از دلایل رواج گزارش‌های غیر واقعی و مهم‌ل در دستگاه‌های دولتی اشاره می‌شود.

دولتی با زیست نفتی

اگر این را بپذیریم که هدف اصلی و اساسی گزارشگری مالی در بخش عمومی، کمک به تحقق و ایفای مسئولیت پاسخگویی در برابر جامعه است، در آن صورت می‌توان به یکی از دلایل اصلی تولید گزارش‌های مهم‌ل اقتصادی در دولت‌های نیز رسید. پژوهشگران توسعه معتقدند یکی از تفاوت‌های گزارشگری در دولت‌های نفتی و غیرنفتی، بی‌نیازی دولت‌های نفتی به پاسخگویی در برابر آحاد جامعه و به ویژه بخش مولد اقتصاد است که بابت هریک ریال مالیاتی که می‌دهد، انتظار شفافیت و پاسخگویی از دولت دارد.

علیرضا سلطانی و علیرضا حشمت‌پور در سال ۱۳۹۵ در مقاله‌ای با عنوان «ساختار مدیریت درآمد‌های نفتی در نیرو و گذار از دولت رانتیر» بیان می‌دارند در ادبیات نظری درآمد‌های نفتی، در اشاره بر جنبه‌های سلبی و تجربه‌های ناموفق به طور مشخص سه نظریه دولت رانتیر، نفرین منابع و بیمه‌اری هلندی وجود دارد. به معنای دیگر، عملکرد نفت و درآمد‌های نفتی در کشورهای دارنده منابع نفتی، سرنوشت نامیمونی را برای آن‌ها رقم زده که ماحصل آن، بروکراسی چندلایه اداری، ناکارایی بدنه دولت و عدم شفافیت است. پژوهشگران توسعه جنبه‌های سلبی و تجربه‌های ناموفق در حوزه مدیریت درآمد‌های نفتی را به شرح زیر توضیح می‌دهند.

الف- افزایش استقلال دولت از جامعه؛ ماهیت دولت رانتیر به گونه‌ای است که در آن دولت در سایه دریافت رانت‌ها از خارج، دیگر به منابع داخلی درآمد (مالیات‌ها، عوارض و صدور کالا‌های صنعتی و...) احساس نیاز نمی‌کند. گرچه در حال حاضر سهم نفت از بودجه در ایران به زیر ۲۵ درصد رسیده، اما اغلب کارشناسان اقتصادی و جامعه‌شناسان معتقدند برخلاف این تغییر و تحولات که عمدتاً از اوایل دهه ۱۳۹۰ شروع شده، سیستم دولتی در ایران هنوز در شرایط «زیست نفتی» سیر می‌کند که مشخصه آن، کاهش شفافیت، کاهش پاسخگویی و کاهش شایسته‌سالاری در بدنه است. در این شرایط، چون کارآمدی در اولویت اول دولت نیست و اساساً دولت نقش خود را توزیع‌کننده رانت و نه خالق ارزش افزوده و کارآفرین در جامعه می‌داند، تلاش مدیران میانی و مدیران پایین‌رده و کارمندان جزء معمولاً دیده نمی‌شود. بر این اساس، دولت تخصیصی حتی اگر هم بخواهد گزارشگری کند، بی‌باده دستورالعمل‌ها را برای نشان دادن موفقیت یا برای حفظ موقعیت و منافع شخصی افراد و گروه‌ها، گزارش‌های خلاف واقع ارائه می‌دهد. این موضوع معضل امروز ایران نیست و همانطور که گفته شد، ماحصل چندین دهه زیست نفتی بود و برای امروز به ارث رسیده است.

ب- تبدیل شدن دولت به توزیع‌کننده رانت؛ دولت‌های نفتی به جای فراهم کردن شرایط تولید ثروت در جامعه، عمدتاً با توزیع درآمد‌های نفتی جامعه را کنترل کرده و به جای دولت کارآفرین، به دولت تخصیصی یا توزیعی تبدیل می‌شوند. در حوزه اقتصادی، رانتیرسم، روند طبیعی رشد اقتصادی را دچار اختلال می‌کند. بر این مبنا، در شرایط امکان کسب درآمد از طریق رانت، استعداد‌های جامعه به جای نوآوری و خلاقیت و فعالیت مولد به سوی کسب درآمد‌های آسان جذب شده و این امر سبب تخصیص استعداد‌های کشور از فعالیت‌های مفید به فعالیت‌های مربوط به جست‌وجو و کسب رانت می‌شود. در این شرایط، حفظ رانت‌ها و حفظ موقعیت و منافع شخصی موجب پنهان کردن ناکارآمدی، تداوم فرهنگ سازمانی ناسالم و عدم وجود نظارت و شفافیت می‌شود. تبدیل دولت کارآفرین به دولت تخصیصی موجب شده نهاد‌های دولتی انگیزه و فرصت کافی برای نوآوری در امور خود از جمله همکاری‌های بین دستگاهی برای ایجاد و تقویت پایگاه داده و به روزرسانی آن و تقویت دانش مدیران و کارکنان خود را نداشته باشند.

ادامه در صفحه ۱۶

فرهنگستان

سه شنبه
۲۱ اسفند ۱۴۰۳
۱۶ رمضان ۱۴۴۶
۱۱ مارس ۲۰۲۵

شماره
۴۳۷۵
۱۶ صفحه
۱۰۰۰۰ تومان

FARHIKHTEGANONLINE
FARHIKHTEGANDAILY.COM

وقتی ادعای حرفه‌ای‌گری با منفعت کار فرما تعارض دارد

الجزیره؛ سانسورچی جناایت جوکلانی

دربی فاند بگیرها

بعد از قطع بودجه بخشی از اپوزیسیون، **توماس صالحی** شروع به نقد آن‌ها کرد

چریک و دیوار واقعیت

بهزاد نبوی آن‌هایی را که بعد از استیضاح همتی و استعفای ظریف

فاتحه و فاق را می‌خوانند، تندرو می‌داند

دانشگاه آزاد در شیوه جدید دفاع دانشجویان دکتري
به دنبال تقویت پژوهش‌های حل مسئله است

رساله در خدمت
جریان ملی دانش

«فرهنگستان» گزارش می‌دهد

بلیت ۳ میلیونی
در بازار سیاه کنسرت

روایت خبرنگار «فرهنگستان»

از کلاس نویسندگی محمود دولت‌آبادی

مهم‌ترین موهبتی
که خدا به من داده
دوست داشتن ایران است